

Голубош Володимир Валентинович,
начальник ГУНП в Івано-Франківській
області, доцент кафедри кримінального права,
процесу і криміналістики Київського
інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська
юридична академія», кандидат юридичних наук;
Кіцелюк Василь Мирославович,
заступник начальника ГУНП в Івано-
Франківській області, доцент кафедри
кримінального процесу та криміналістики
Івано-Франківського юридичного інституту
Національного університету «Одеська
юридична академія», кандидат юридичних наук

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В НАПРЯМІ СТВОРЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Актуальність теми. Державна антикорупційна політика вибудовується на ідеології як самої сфери управління, в якій працює робітник, так і загалом державної стратегії, яка до цих пір не вироблена та не сформована як загальнодержавна концепція. З приходом до влади нових політичних сил така ідеологія щоразу змінюється. Водночас не можна обирати проєвропейський вектор зовнішньої політики, відкинувши все національне. Особливо небезпечною в нинішніх умовах є гендерна ідеологія, яка завдає нищівного краху національним інтересам нашої держави. Тому прийняття гендерних законопроектів та поступове насадження таких цінностей має отримати достойну відсіч з боку традиціоналізму та вітчизняного канонічного права, виробленого роками.

В умовах інформаційного простору корупція – це друга війна проти кожної з національних держав. Так склалося, що в нинішніх умовах корупційна складова набула міжнародних масштабів, адже офшори, міжнародні банки, де олігархи зберігають власні заощадження, не підвладні державним структурам. Тому вказана проблема потребує врегулювання на міжнародному рівні. Що характерно, чим нижчим є розвиток держави, тим вищий рівень корупції, і навпаки: чим розвиненішою є держава, тим корупційність менша. Виникає запитання: що поставити наріжним каменем нинішньої державної ідеології, коли, здавалось би, всі орієнтири прогресивного розвитку втрачені, а вироблені механізми боротьби з корупцією не дають бажаних результатів. Очевидно, треба прибідати до набагато вищих принципів боротьби з вказаним явищем, яке призводить до тотальної злочинності в державі. В умовах боротьби з корупцією акцентувати слід на інститутах громадянського суспільства, об'єднаннях громадян. Народ України не може мовчати до безкінечності, і рано чи пізно такий стан може призвести до

всезагального бунту. Тому треба прикладати максимум зусиль для унеможливлення цих негативних тенденцій.

Громадський контроль за корупцією. Однією з основних функцій інститутів громадянського суспільства є контроль, передусім за фактами корупційної діяльності з боку представників влади. Поряд із активними заходами державної влади щодо зниження рівня корупції в країні, позитивної динаміки в цьому питанні не спостерігається. Залишається апелювати до громадського контролю, який став важливим механізмом боротьби з корупцією на всіх рівнях владних структур. За останні роки сформувався алгоритм реалізації громадського контролю з боку активних громадян і незалежних об'єднань. Водночас на загальнодержавному і регіональному рівні сутність і механізми громадського контролю за корупційною діяльністю органів влади законодавчо не регламентовані. При цьому громадський контроль за корупційною діяльністю є показником оцінки рівня демократії в країні, який досягається за допомогою таких критеріїв: – пріоритет інтересів громадянського суспільства; – добровільне та відкрите проведення заходів громадського контролю; – публічність і чесність результатів перевірок; – законність перевірок і компетентність перевіряючих організацій; – відсутність зовнішнього впливу і впливу на хід проведення громадського контролю; – адекватна реакція органів влади на результати перевірок громадськими організаціями, націлена на усунення фактів корупції або на її профілактику [1, с. 118–119].

Суб'єктами контролю можуть виступати як окремі громадяни, так і громадські об'єднання, що призводить до окремих складнощів при здійсненні контролю, наприклад, до відсутності виходу на органи влади або ЗМІ чи недостатнього рівня компетентності перевіряючих. Найголовніше, громадянське суспільство зараз не має дієвих заходів для організації протидії вказаному явищу. Органи влади самі приймають рішення, як реагувати на виявлені факти корупції, що також є індикатором рівня демократії в країні. Ефективність громадського контролю забезпечується виключно внаслідок двох взаємопов'язаних дій – підвищення підзвітності влади громадянському суспільству та забезпечення якісної соціальної інтеграції. В умовах узгодженості та взаємозалежності держави і суспільства як єдиної системи можливо домогтися зниження корупції та сформувати культуру її неприйняття [1, с. 119]. З цього приводу варто зауважити, що така культура може бути сформованою на основі високих духовно-культурних і морально-етичних цінностях, коли людина усвідомлює згубність негативних явищ. Слід працювати на власне ім'я, не заплямувати його у корупційних діях. Боротись ефективно з корупцією зможе лише той, хто виробив спротив до корупції та вимагає цього від інших. Повинні створюватися ефективні механізми такої боротьби, громадський осуд, і, зрештою, позбавлення волі.

В існуючих умовах взаємодії держави і суспільства доречно виокремити найбільш популярні механізми громадського

антикорупційного контролю. Наслідком будь-якої громадської перевірки є звітування та представлення результатів влади суспільству, наприклад, за допомогою ЗМІ та мережі Інтернет. Забезпечення широкого суспільного резонансу досягається при якісному проведенні контрольних заходів, в умовах довіри до контролюючих організацій і достатньої доказової бази [1, с. 119]. В цьому аспекті досить важливим є видання систематичних інтерв'ю про боротьбу з корупцією, відозвернень тощо. Крім того, глава держави повинен делегувати своїх представників у кожную область, з метою вивчення інформації про корупційність чиновників та виявлення інших негативних проявів у регіоні.

Для якісної антикорупційної перевірки громадським організаціям необхідно мати достатню професійну кваліфікацію, знання та досвід у конкретній сфері. В державі повинні формуватися спеціалізовані громадські об'єднання з протидії корупції, які б забезпечили інші організації та активних громадян юридичною та правовою підтримкою [2, с. 39–45]. Назріла потреба створення науково-дослідного центру з проблем протидії корупції і вироблення чітких та рішучих заходів боротьби з нею.

На думку С. І. Елізарова, К. А. Кульковій, Ш. Енус, перевагою роботи подібних організацій є накопичення досвіду і професійних знань, формування комплексу заходів щодо антикорупційної боротьби, формування методичних рекомендацій для проведення антикорупційних заходів. Недоліком подібних об'єднань є відсутність єдиної цілісної системи взаємодії активних громадян з усіх регіонів країни, оскільки різні об'єднання формують власні підходи і методики, відсутнє єдине бачення і цілеспрямованість до формування сильного громадського руху. Проте, соціальна інтеграція є перспективним кроком на шляху до антикорупційної боротьби [1, с. 120]. Ні для кого не секрет, що громадські активісти та й громадськість загалом найкраще знають, що відбувається у сільській місцевості чи обласних центрах. Так, студентство може володіти інформацією про рівень корупції у навчальних закладах. Тому потрібна спільна взаємодія щодо викорінення негативних факторів і передумов виникнення корупції на усіх рівнях.

Виникає також необхідність у вивченні зарубіжного досвіду боротьби з корупцією в умовах нинішнього часу. Боротьба з цим явищем, оголошена, наприклад, новим урядом Вірменії, набуває дедалі більших обертів. У поле зору тамтешніх правоохоронців потрапили люди, які в минулому займали найвищі пости в країні. Прем'єр-міністр Нікола Пашинян заявив, що всі вкрадені у народу гроші будуть йому повернуті і «Вірменія стане країною, вільною від корупції». На думку адвоката у кримінальних справах Ваагна Бабаяна, поки залишається відкритим питання про кадровий склад правоохоронних органів: «На багатьох посадах, включаючи генпрокурора і суддів, залишилися старі кадри, призначені колишньою владою. І, на жаль, вони часто імітують незалежність, а насправді гальмують боротьбу з корупцією». Щоб цього не відбувалося, «не виключено, що в країні може бути встановлене правосуддя перехідного періоду, зрозуміло, з

дотриманням усіх правових норм. В іншому випадку дії уряду сприймуть як зведення рахунків зі старою владою» [3].

Депутат Європейського парламенту Франк Енгель розповів кумедну історію про те, що прем'єр-міністр Румунії Віоріка Денчіле заявила про відсутність в її країні корупції і хабарництва, натомість існують «способи висловити подяку». «Перед виступом в Європарламенті... на закиди про високий рівень корупції в Румунії прем'єр заявила, що все це неправда. Вона сказала, що корупції в Румунії немає, просто у них такий звичай дякувати кому-небудь, властивий їхній культурі. Тобто можна підкупити, наприклад, суддю і заявити, що це не корупція, а така культура» [4].

Надзвичайно приємно, що боротьба з корупцією набуває міжнародних масштабів і до влади приходять справжні фахівці та професіонали своєї справи. Так, у минулому році була схвалена кандидатура генерального прокурора ЄС – ним стала колишня глава національного антикорупційного управління Румунії Лаура Ковеші, яка завоювала світове визнання. Так, поява в Європейському Союзі нової посади генпрокурора є визначною подією, а в 2021 році розпочне свою роботу і генеральна прокуратура Євросоюзу. «Нове відомство займеться розслідуванням неправомірного використання бюджетних коштів ЄС, суми яких перевищують 10 тисяч євро, і транскордонних махінацій з ПДВ в масштабах від 10 мільйонів євро. Рішення про створення в Люксембурзі загальноєвропейського слідчого органу було прийнято в 2017 році, коли стало зрозуміло, що розслідування таких злочинів потрібно вивести з компетенції окремих країн-членів ЄС. За даними Єврокомісії, які наводить Deutsche Welle, лише у зв'язку з транскордонними махінаціями з ПДВ країни Європи втрачають щонайменше 50 мільярдів євро на рік» [5].

Китайське антикорупційне законодавство, мабуть, є найжорсткішим у світі, де за хабарі або розкрадання держмайна чиновникам загрожує смертна кара. Дана міра покарання з'явилася в китайському кримінальному кодексі на початку 1980-х років. Причому розстріл проводиться публічно. Подібних вироків, оголошених досить великим чиновникам, менеджерам найбільших корпорацій, може бути кілька тисяч на рік. Крім того, непоодинокі випадки, коли китайським бюрократам, що погоріли на хабарі, відрубували руки. Водночас проводиться велика профілактична робота щодо протидії корупції: китайці відвідують спеціальні курси, на яких їх навчають, як боротися зі спокусою брати хабарі. З сім'ями чиновників також проводиться профілактична робота. Для держслужбовців, їх дружин і дітей влаштовують екскурсії до в'язниці, де відбувають покарання засуджені за хабарництво. Однак суворість закону поки не приносить суттєвих плодів. Згідно з рейтингом країн за рівнем корупції, який щорічно складає компанія Transparency International, Китай за підсумками 2016 року займає 80 позицію. У країні є популярною приказка: «Великі шахраї виступають з доповідями про боротьбу з корупцією, середні виробляють ревізії, а дрібні – потрапляють до в'язниці» [6].

Яскравим прикладом профілактики корупційних правопорушень є сусідня Білорусь, де корупційна складова присікається з боку глави держави, тому керівники органів державної влади, заводів і фабрик бояться красти через страх перед відповідальністю.

Отож відсутність корупційних дій і правопорушень має бути основоположним принципом для призначення на керівні посади. Лише вивчивши детально біографію чиновника у частині відношення до корупції, доречним є призначення його на вищі посади. Також аналіз іноземного досвіду боротьби з корупцією допоможе виробити власні національні методи боротьби з корупцією. Важливу роль у цих процесах відіграють громадські об'єднання та організації. Наслідком громадського контролю за корупційною діяльністю державних структур є звітування та предствалення перед суспільством якісних та кількісних результатів влади, що є показником рівня демократії в країні.

Список використаних джерел

1. Елизаров С. И., Кулькова К. А., Энус Ш. Обзор механизмов гражданского контроля в антикоррупционной политике Российской Федерации. В сборнике: Современные подходы к противодействию коррупции: тренды и перспективы. Сборник тезисов, докладов и статей Всероссийской научной конференции с зарубежным участием. 2019. С. 118–120.

2. Шаламова А. Н. Роль общественного контроля и его институтов в механизме противодействия коррупции // Вестник Восточно-Сибирского института МВД России. – 2018. – № 4(87). – С. 39–45.

3. Как премьер Пашинян строит Армению, свободную от коррупции. 31.08.2018. Сайт Deutsche Welle URL : <https://www.google.com/amp/s/amp.dw.com/ru/как-премьер-пашинян-строит-армению-свободную-от-коррупции/a-45311107>.

4. Премьер Румынии назвала взятки «культурой благодарности» евродепутат, 19 марта 2019. Европейская правда URL : <https://www.euointegration.com.ua/rus/news/2019/03/19/7094150/>.

5. Ариадна Рокоссовская. В ЕС свой прокурор. Рубрика: В мире. 30.09.2020. URL : <https://www.google.com/amp/s/rg.ru/amp/2020/09/30/v-evrosoiuze-poiavilsia-svoj-genprokurator.html>.

6. Раиса Бояхчан. Борьба с коррупцией в странах мира – от казни до поощрения. Лаборатория Судебных Экспертиз «Информационно-Контрольное Бюро» 30.01.2018. URL : <http://lse-ikb.com/activities/blog/87-Borba-s-korrupciey>.